

VELIK DIPLOMAT MAJHNEGA NARODA

ŽIVLJENJEPIS

UVODNA MOTIVACIJA

Človek je lahko diplomat tako v poklicnem kot zasebnem življenju. Pogosteje besedo diplomat slišimo v povezavi s politiko. Toda ali so res samo tam diplomati? Ali ni tudi vsakdo med nami sem in tja v odnosu do drugih malo diplomatski?

Kdo je zate diplomatski človek in kaj ti to pomeni?

Katere značilnosti naj bi po tvojem mnenju imel diplomatski človek? Izberi ustrezne možnosti.

Ali moraš tudi sam kdaj uporabiti »diplomacijo«? Svoj odgovor pojasni.

Že v preteklosti smo imeli Slovenci priznane diplomate, ki so imeli zelo zanimivo in razgibano življenje. Preberi besedilo o enem izmed njih.

ŽIGA HERBERSTEIN

Diplomat, pisec in zgodovinar baron Žiga Herberstein se je rodil 23. avgusta 1486 v Vipavi kot sin Lenarta Herbersteina in Barbare Predjamske. Šolal se je najprej doma v Vipavi in se učil tudi slovenščine ter nato pri sorodniku proštu Viljemu Weltzerju v Krki na Koroškem. Leta 1499 je začel na dunajski univerzi študirati filozofijo in pravo ter leta 1502 diplomiral.

Leta 1506 je vstopil v vojsko in sodeloval v vojnah proti Madžarom in Benečanom (v Istri, Furlaniji, na Goriškem). Kot vojak se je zelo izkazal, zato mu je avstrijski cesar Maksimilijan I. leta 1508 podelil visoko odlikovanje.

Leta 1515 je postal član cesarjevega zbora oz. parlamenta in začel opravljati diplomatsko službo. V tujino je kot odposlanec odpotoval približno 69-krat. Potoval je na Dansko, v Švico, Španijo, na Češko, velikokrat na Madžarsko in Poljsko, pa tudi v Turčijo in dvakrat v Rusijo.

V Moskvo se je kot avstrijski odposlanec k carju Ivanu Groznemu prvič odpravil leta 1517, drugič pa leta 1526. Obe potovanji sta bili dolgotrajni, zato se je lahko Herberstein med bivanjem v Rusiji posvetil tudi preučevanju življenja ruske družbe in ljudi. Študiral je zgodovinske vire, znanje slovenščine pa mu je omogočilo, da se je o najrazličnejših temah pogovarjal s preprostimi Rusi. O teh potovanjih je napisal knjigo *Rerum Moscoviticarum commentari* ali po slovensko *Moskovski zapiski* (izšla na Dunaju 1549), eno prvih del v zahodni Evropi o ruskih razmerah in zgodovini. Delo je doživelo številne izdaje in prevode.

Zahtevne diplomatske naloge je v službi cesarjev Maksimilijana I., Karla V. in Ferdinanda I. opravljal do leta 1553. Umrli je na Dunaju 28. marca 1566.

(Prirejeno po Enciklopediji Slovenije, 4. zvezek, stran 15–16.)

Kolorirani lesorez iz 1559 v knjigi *Gratae posteritati*, Dunaj 1560

Vir: katalog Žiga Herberstein, odkritelj Rusije, Arhiv RS

POGOVORIMO SE

- O kom govori besedilo?
- V kateri enciklopediji je bilo besedilo objavljeno? Izberi ustrezno možnost.
  - V splošni enciklopediji,
  - V enciklopediji, omejeni na posamezno geografsko območje.
  - V enciklopediji, ki obravnava določeno strokovno področje.
- Kje bi lahko še prebral/-a takšno besedilo o Žigi Herbersteinu? Izberi pravilne odgovore.
  - A** V leksikonu.
  - B** V učbeniku za zgodovino.
  - C** V SSKJ.
  - Č** V reviji Gea.
  - D** V priročniku za tolmače.
  - E** V turistični prilogi časopisa.
- V izhodiščnem besedilu izveš le nekatere podatke o Žigi Herbersteinu. Podčrtane besede/besedne zveze pojasni s pomočjo izhodiščnega besedila.
  - Žiga Herberstein je bil vsestranska osebnost.
  - Šolal se je tudi zunaj slovenskih meja.
  - Ker je bil hraber vojak, je bil odlikovan.
  - Kot diplomat je velikokrat potoval v tujino.
  - Z Rusi se je zaradi znanja jezika lahko pogovarjal brez težav.
- Ali bi lahko *Moskovske zapiske* uvrstili med knjige uspešnice? Pojasni.
- Zakaj je bila knjiga *Moskovski zapiski* nekaj posebnega? Izberi pravilni odgovor.
  - A** Ker jo je Herberstein leta 1549 izdal na Dunaju.
  - B** Ker je Herberstein v njej pisal o ruski umetnosti in diplomaciji.
  - C** Ker je imela naslov v slovenščini.
  - Č** Ker je avtor v njej prvič pisal o zgodovini in življenju v Rusiji.
- Ali veš, kaj pomenijo besede *prošt, diplomat, odposlanec, parlament, diploma* v izhodiščnem besedilu?
- Ali pisec v besedilu o Žigi Herbersteinu o čem pripoveduje ali kaj opisuje? Izberi ustrezno možnost.
  - A** Opisuje zunanost osebe.
  - B** Pripoveduje o enem dogodku iz življenja osebe.
  - C** Opisuje življenje osebe.
  - Č** Pripoveduje o več dogodkih iz življenja osebe.
- Ali je po tvojem mnenju mogoče vse podatke, ki so omenjeni v besedilu, preveriti v zgodovinskih listinah? Pojasni svojo odločitev.
- Še enkrat preberi prvi odstavek izhodiščnega besedila.
  - V 1. odstavku poišči osebne glagolske oblike in vsakemu glagolu določi osebo, število in čas.
  - Pojasni, zakaj so glagoli v tem času.
- Preberi poved.

Leta 1499 je začel na dunajski univerzi študirati filozofijo in pravo.

  - V povedi poišči izraz, po katerem si ugotovil/-a, kdaj se je dogodek zgodil.
  - Iz katerega stavčnega člena si izvedel/-a podatek o času dogajanja? Izberi pravilni odgovor.
    - A** Iz povedka.
    - B** Iz predmeta.
    - C** Iz osebka.
    - Č** Iz prislovnega določila časa.
    - D** Iz prislovnega določila kraja.
    - E** Iz prislovnega določila načina.

ŽIVLJENJEPIS

ALBIN BELAR – NARAVOSLOVEC, SEIZMOLOG IN NARAVOVARSTVENIK

- 1 Albin Belar se je rodil 21. februarja 1864 v Ljubljani. Tu je obiskoval ljudsko šolo, nižjo gimnazijo in višjo realko; maturiral je leta 1883. Po maturi je študiral na visoki tehniški šoli na Dunaju in v Gradcu ter na univerzi na Dunaju. Doktoriral je leta 1890.
- 2 Nato je bil imenovan za asistenta za kemijo in naravoslovje na Mornariški akademiji na Reki; tam se je ukvarjal s pedagoškim delom in s kemijsko tehnologijo. Njegovo uspešnost dokazuje tudi spričevalo poveljstva akademije; to ga je označilo kot odličnega pedagoga in kot vsestranskega samostojnega znanstvenika.
- 3 Močan potres v Ljubljani leta 1895 je močno spremenil njegovo življenje – začel se je ukvarjati s seizmologijo. Njej je posvetil vse svoje raziskovanje in zanj je žrtvoval veliko svojih sredstev.
- 4 Leta 1896 je postal profesor za kemijo in naravoslovje na višji državni realki v Ljubljani. Hkrati je bil imenovan za okrajnega šolskega nadzornika ljudskih in meščanskih šol z nemškim učnim jezikom v Ljubljani in na Kranjskem. Dvanajst let kasneje pa je postal deželni nadzornik vseh ljudskih in srednjih šol ter učiteljišč z nemškim učnim jezikom na ozemlju današnje Slovenije.
- 5 Med službovanjem na realki je postavil temelje seizmologiji v avstro-ogrski monarhiji ter predstavil Ljubljano kot pomembno središče evropske seizmološke znanosti. V realki, in sicer v kletnih prostorih, v pritličju in nadgradnji kupole, je postavil potresno opazovalnico; delovati je začela 18. septembra 1897. Prve instrumente je kupil v Italiji, nekaj pa jih je izdelal kar sam, tako da je bilo leta 1898 v opazovalnici pet seizmografov, 14 let pozneje pa že 27 – njegova potresna opazovalnica je bila ena od najboljše opremljenih na svetu. Njegove seizmografe so uporabljali tudi na Češkem; na mednarodni razstavi meteoroloških in seizmoloških instrumentov v Faenzi v Italiji pa je za svoj izum dobil prvo nagrado.
- 6 Njegova pomembnejša dejavnost je bila tudi izdajanje mesečnika Potresna opazovalnica. Revija je izhajala v Ljubljani od leta 1901 do 1910. Bila je ena od prvih znanstvenih seizmoloških revij na svetu in v njej so objavljali najuglednejši znanstveniki tistega časa.
- 7 Spomladi leta 1919 je potresna opazovalnica prešla pod državno nadzorstvo, Albin Belar pa se je preselil v Podhom pri Bledu, kjer je v družinski vili ustanovil zasebni observatorij; ta je deloval do leta 1930.
- 8 Seizmologiji predani znanstvenik in naravovarstvenik se je hudo bolan umaknil v samoto Kočevske in tam 1. januarja 1939 tudi umrl.

Prirejeno po: Jože Mihelič, Renato Vidrih –
Albin Belar, naravoslovec, seizmolog in naravovarstvenik
(Proteus, 2001.)

1. **Bralcem katere revije je namenjeno izhodiščno besedilo?** Odgovor napiši na črto.

2. **Kje bi izhodiščno besedilo še lahko objavili?** Obkroži črko pred pravilnim odgovorom.

- A V poljudnoznanstveni reviji Gea.
- B V TV-sporedu.
- C V literarnem šolskem glasilu.
- Č V reviji za otroke Ciciban.

3. **Kaj je izhodiščno besedilo?** Obkroži črko pred pravilnim odgovorom.

- A Opis osebe.
- B Oznaka osebe
- C Potopis.
- Č Življenjepis

4. **V vsaki povedi podčrtaj besedo/besedno zvezo, tako da bo trditev ustrezala izhodiščnemu besedilu.**

- a) Albin Belar je izpopolnil
seizmograf / realko / meteorologijo / seizmologa.
- b) Revija Potresna opazovalnica je izhajala
vsak dan / vsak teden / vsak mesec / štirikrat na leto.

5. **Dogodke iz življenja Albina Belarja razvrsti v ustrezno časovno zaporedje.** Na črtice napiši številke od 1 do 6.

- ___ Imenovan je bil za asistenta za kemijo in naravoslovje na Mornariški akademiji na Reki.
- ___ V Podhomu je ustanovil zasebni observatorij.
- ___ Študiral je na visoki tehniški šoli na Dunaju in v Gradcu.
- ___ Izdajal je mesečnik Potresna opazovalnica.
- ___ Imenovan je bil za okrajnega šolskega nadzornika.
- ___ Leta 1897 je v realki postavil potresno opazovalnico.

6. **Katero šolo je Albin Belar obiskoval takoj po ljudski šoli?** Obkroži črko pred pravilnim odgovorom.

- A Nižjo gimnazijo.
- B Univerzo.
- C Višjo realko.
- Č Visoko tehniško šolo.

7. **Katera dogodka iz življenja Albina Belarja nista povezana z njegovim rojstnim mestom?** Obkroži črki pred pravilnima odgovoroma.

- A Matura.
- B Urejanje seizmološke revije.
- C Smrt.
- Č Prva zaposlitev.

- Tudi Petra je napisala življenjepis. Preberi ga in poskusi ugotoviti, kdaj je besedilo nastalo.

Petra Lebar
Rožna cesta 13
9220 Lendava

Lendava, 15. 6. 2015

ŽIVLJENJEPIS

Rodila sem se 29. maja 2000 v Murski Soboti. Oče je po poklicu sodnik, zaposlen na Okrajnem sodišču Lendava, mama je fizioterapevtka v Termah Lendava. Sem najmlajša med tremi šoloobveznimi otroki.

Do vstopa v šolo sem hodila v Vrtec Lendava. Osnovno šolo sem začela obiskovati s šestimi leti. Z učenjem nisem imela težav. Vsa leta sem imela odlične ocene.

Obiskovala sem nižjo glasbeno šolo in jo leta 2013 zaključila. Štiri leta sem trenirala odbojko. Na predmetni stopnji sem se vpisala v šolski astronomski krožek in obiskovala izbirni predmet zvezde in vesolje. Leta 2012 sem se udeležila tabora mladih astronomov.

Na šoli sem se udeležila različnih tekmovanj. Prejela sem srebrno Vegovo priznanje, zlato Stefanovo priznanje in bronasto Preglovo priznanje. Od leta 2012 do 2015 sem sodelovala pri projektu Comenius.

Po končani osnovni šoli se bom vpisala na gimnazijo, in sicer v evropski oddelek. Po končani srednji šoli nameravam študirati astrofiziko.

Petra Lebar

POGOVORIMO SE

- Ob kateri priložnosti je po tvojem mnenju Petra napisala ta življenjepis?
- O čigavem življenju pripoveduje Petra in po čem si to ugotovil/-a?
- Katere podatke o svojem življenju je Petra vključila v življenjepis? Izberi ustrezne možnosti.

– Kraj in čas rojstva.	– Ime očeta in matere.
– Dejavnosti v vrtcu.	– Treniranje odbojke.
– Sodelovanje na kulturnih prireditvah.	– Priznanja, ki jih je dobila.
– Sodelovanje pri projektu Comenius.	– Vpis na gimnazijo.
– Zaposlitev po koncu šolanja.	– Izbira tujih jezikov v srednji šoli.
- Petra je življenjepis priložila svoji prošnji za dodelitev štipendije za nadarjene dijake.
  - Čemu je po tvojem mnenju Petra napisala svoj življenjepis? Razloži, kaj je želela s svojim življenjepisom doseči.
  - S sošolcem/sošolko se pogovorita o tem,
    - zakaj je vanj vključila podatke o poklicu svojih staršev in številu otrok v družini;
    - zakaj je navedla podatke o svojih tekmovalnih dosežkih v naravoslovju;
    - zakaj ni pisala o tem, da rada bere in je pri slovenščini pogosto pohvaljena za najboljše spise.
- Ali mora naslovnik prebrati celotno besedilo, da ugotovi, katere vrste besedila je bral? Svoj odgovor utemelji.
- Ali je Petrin življenjepis uraden ali neuraden? Izberi ustrezno možnost in navedi tri značilnosti besedila, po katerih si to ugotovil/-a.